

Til: Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Digme as
Org.no.: 933 571 432

Fra: Håkon Styri, Digme AS
Dato: 25. juni, 2003

Deres ref: 2003/1372 ME/ME1 CBU:elt

Høringsuttalelse — forslag til endringer i åndsverkloven m.m.

Det vises til høringsbrev datert 2. april 2003, og det følgende er kommentarer til høringsutkastet.

Generelle kommentarer

Digitale kopier og effektiv lagring og overføring av digitale formater

På høringsutkastets side 7 skrives det om åndsverk i digital form at «kopiene blir like bra som originalen». Dette er et utsagn som det bør knyttes noen forbehold til.

For effektiv lagring og overføring blir digital informasjon ofte komprimert. I sin enkleste form er dette en prosess hvor data kodes på en slik måte at informasjonen tar minst mulig plass. Vi skiller mellom teknikker for tapsfri komprimering og komprimering med tap. De sistnevnte teknikker benyttes gjerne for informasjonstyper som lyd, bilder, film og videogram.

Komprimering med tap gir som navnet antyder en kvalitetsreduksjon. Teknikkene som brukes har som mål at opplevd kvalitet reduseres så lite som mulig i forhold til mengden av data som kastes vekk som et resultat av komprimeringen.

Komprimering kan skje hos opphavsmann, utgiver, distributør og bruker. Et eksempel er digital kringkasting hvor distributøren kan motta et digitalt videogram med relativt høy teknisk kvalitet, men hvor det under utsending kan gjøres en komprimering for å tilpasse signalet til sendenettets kapasitet.

Med andre ord kan vi også vente at det for åndsverk i digital form skjer en viss kvalitetsforringelse ved distribusjon og kopiering. Kvalitetstapet for verk på digital form vil i teorien være lavere enn det uønskede tapet for verk i analog form, men det hindrer ikke at opphavsmann, utgiver, distributør og bruker kan velge å redusere kvaliteten ganske kraftig i praksis.

Digitalt format og verkstyper

Digitale formater kan også gi enkelte problemer med å avgjøre hva slags verkstype man har med å gjøre. Mange digitale verk er representert som en samling av deler flere forskjellige formater. Et eksempel er formatet DVD-video. Normalt har slike verk blitt omtalt som om de var videogram, men det kan stilles spørsmål om dette er en riktig klassifisering.

En film som distribueres på formatet DVD-video er gjerne delt opp i flere selvstendige videogram, lydspor og stillbilder som er knyttet sammen med et menysystem. Menysystemet inneholder også informasjon om interaksjon med brukeren. Formatet gir mulighet til å sette sammen et interaktivt verk av et stort antall videoklipp, bilder tekst og lydopptak. Et aktuelt eksempel vil være at formatet brukes til å lage et videospill.

Det kan argumenteres for at menysystemet i opphavsrettslig betydning er et datamaskinprogram, og at en plate på formatet DVD-video dermed inneholder et datamaskinprogram og en database med tekst, bilder, lydopptak og videogrammer¹.

Dersom DVD-video er en verkstype som omfatter datamaskinprogram bør det antagelig utdypes om det tekniske beskyttelsessystemet for DVD-video kun beskytter videogrammene eller også skal beskytte den delen av verket som utgjør et datamaskinprogram.

Denne problemstillingen gir også en alternativ framstilling av hensikten med tekniske beskyttelsessystem. Slike system kan også bidra til at brukeren må forholde seg til verket som en helhet og ikke en collage av løse deler brukere kan kopiere eller framføre separat.

Kopisperre og lignende begrep

Høringsutkastet har hovedsakelig brukt begrepet kopisperre. Når ordet brukes første gang, i nest siste avnitt side 5, er det brukt i en parentes etter det Europaparlamentets og Rådets direktivet 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (opphavsrettsdirektivet) kaller tekniske beskyttelsessystemer.

I den norske oversettelsen av direktivteksten er ordet kopisperre ikke brukt.

Norsk dataordbok (utgitt av Norsk språkråds komité for dataterminologi på Universitetsforlaget) bruker ordene kopibeskyttelse og kopivern som oversettelse av det engelske begrepet *copy protection*.

Høringsutkastet bruker også ordet kopibeskyttelse, men kun én gang. Det er godt mulig at ordet kopisperre er et akseptabelt valg, men det kan likevel være en fordel om det presiseres om ordet kopisperre og kopibeskyttelse brukes synonymt.

Det kommer klart fram av opphavsrettsdirektivet at begrepet teknisk beskyttelsessystem omfatter langt mer enn det som vanligvis menes med kopibeskyttelse eller kopisperre.

Den norske oversettelsen av opphavsrettsdirektivets artikkel 6.3 bruker også ordet kopikontrollmekanisme, hvor det engelske begrepet er *copy control mechanism*. For ordet kopikontroll er nok endingen kontroll tiltenkt den samme betydning som i ordet tilgangskontroll, men det er ikke noe godt ordvalg. Kopistyring kan være en mer presis formulering dersom det er ønskelig å bruke dette begrepet.

På engelsk vil begrepet *copy control* ha en videre definisjon enn begrepet *copy protection*. En kopibeskyttelse skal vanskeliggjøre kopiering. Kopistyring rommer også system som skal tillate kopiering eller en begrenset kopiering. Dette betinger at det finnes i det minste en avgrenset mengde rettighetsinformasjon som angir hvilke handlinger som tillates.

I enkelte sammenhenger viser det engelske begrepet *copy control* kun til rettighetsinformasjonen, uten at det nødvendigvis er knyttet noe teknisk beskyttelsessystem til denne informasjonen. *Copy control* er i denne sammenheng kun en kortform av begrepet *copy control information*.

Et eksempel er systemet som heter *Copy Generation Management System* (CGMS) som inneholder element av rettighetsinformasjon hvor en mer korrekt angivelse på engelsk er begrepet *copy control information*. CGMS angir en av fire mulige verdier: kopiering er tillatt, kopiering er ikke tillatt, et ledd kopiering er tillatt, og ingen flere kopier er tillatt. Med ett ledd kopiering menes at det er tillatt å kopiere det opprinnelige eksemplaret, gjerne flere ganger, men rettighetsinformasjonen til kopiene skal angi at ingen flere kopier er tillatt.

¹ Dette medfører ikke noen påstand om at et videogram er en database.

Hva er en kopisperre?

Det kan også stilles spørsmål om det finnes en entydig eller allmenn definisjon av begrepet kopisperre (eller kopibeskyttelse). Begrepet omfatter teknikker hvor både egenskaper ved den analoge delen av lagrings- og overføringsteknologien så vel som egenskaper ved digitale formater utnyttes for å gjøre det vanskelig å kopiere et eksemplar. Kopibeskyttelse brukes også om mekanismer som utnytter kryptografiske teknikker og koder eller nøkler for å begrense tilgangen til informasjonen, og som på ingen måte begrenser muligheten til å kopiere verket i den krypterte formen.

Begrepet kopisperre forutsetter heller ikke at det er umulig å kopiere et verk. Noen mekanismer for kopibeskyttelse har kun hatt som målsetning å gjøre kopiering av verk mer arbeidskrevende. Andre mekanismer har kun til hensikt å begrense eller hindre kopiering med visse typer utstyr.

Et eksempel som er nærmere beskrevet i artikkelen Kopisperrer for kompaktplater med musikk (Lov&Data nr. 72, desember 2002) er mekanismer som utnytter forskjellen mellom hvordan avlesing av kompaktplatene skjer i tradisjonelt avspillingsutstyr for kompaktplater til musikk og hvordan avlesingen normalt skjer i datamaskiner. Dessverre har enkelte av mekanismene som er brukt ikke tatt hensyn til at avspillingsutstyr som leser flere typer kompaktplater, for eksempel DVD-spillere, får problemer med kopisperrene.

Enkelte beskyttelsesmekanismer er realisert ved å ikke følge den tekniske standarden for formatet CD-audio. I slike tilfeller oppstår det en konflikt mellom det tekniske beskyttelsessystem og en etablert standard for et lagringsformat. Produsenten som lanserer et beskyttelsessystem ønsker samtidig å dra nytte av en betydelig del av det eksisterende avspillingsutstyr som allerede finnes.

En løsning på enkelte problemer med kopisperre på kompaktplater med musikk har vært å utgi plater som inneholder to forskjellige utgaver av verkseksemplaret. Den ene utgaven er beregnet på tradisjonelt avspillingsutstyr for kompaktplater med musikk og har beskyttelse mot at datamaskiner får tilgang til denne versjonen av verket. Den andre utgaven er beregnet på datamaskiner og har kopibeskyttelse tilpasset datamaskiner.

Et annet eksempel er kopibeskyttelse for analog video. Utgangspunktet for det systemet har størst utbredelse i dag har vært virkemåten til opptaksutstyr av typen VHS, som i en årrekke var så godt som enerådende i forbrukermarkedet. Mekanismen som utnyttes er ikke effektiv for profesjonelt opptaksutstyr. Formålet med beskyttelsessystemet har vært å begrense privat kopiering.

Det er grunn til å argumentere for at mange av systemene som kalles kopibeskyttelse bedre kan beskrives som tilgangskontroll. Formålet er at enkelte typer utstyr ikke skal få tilgang til verket, eller kun få tilgang til en bestemt versjon av verket. For verk i digital form er det i enda større grad sannsynlig at en kopisperre i praksis er en mekanisme for tilgangskontroll.

Begrep som kopibeskyttelse eller kopisperre bør derfor brukes med en viss forsiktighet.

Digitalt format og kopiering

Et begrep som kopisperre blir særlig problematisk for verk i digital form hvor kopiering er nødvendig i forbindelse med framføring av verket. Selv om vi gir resultatet av denne typen kopiering navn som midlertidig eksemplar så er den tekniske handlingen framdeles en kopiering, og det kan være vanskelig for et teknisk beskyttelsessystem å avgjøre om en slik handling gjøres i forbindelse med en framføring av verket eller for å skape et kopiert eksemplar av verket.

For å sikre at kopiering kun har til formål å gjøre framføring mulig må vi forutsette et lukket og beskyttet system. Det er fare for at dette kan føre til en situasjon hvor utstyr fra forskjellige leverandører vanskelig kan brukes om hverandre.

Bruk av forskjellige koder for framføring og eksemplarframstilling

På høringsutkastets side 62 skisseres det som en mulig løsning at et verkseksemplar utstyres med to ulike koder, hvor den ene hindrer avspilling og den andre hindrer digital eksemplarframstilling. Det er mulig at det for forståelsens skyld er mer hensiktsmessig å angi koder som tillater, i motsetning til beskyttelsesmekanismer som hindrer. Uansett, løsningen som skisseres forutsetter et lukket system hvor det er mulig å forsikre seg om hvilken hensikt en kopiering av data har.

Et konkret eksempel er avspillingsutstyr for video hvor det kan tenkes at en kode som bare tillater framføring vil angi at et analogt videosignal kun sendes ut fra utstyret dersom det er beskyttet med en kopibeskyttelsesmekanisme for analog video. Dersom koden som tillater eksemplarframstilling benyttes kan det analoge videosignalet sendes ut uten beskyttelsesmekanismen. Det må understrekes at dette er et tenkt eksempel og ikke viser til utstyr som finnes på markedet i dag.

Et mer generelt eksempel vil være en løsning hvor verkseksemplaret inneholder rettighetsinformasjon med flere sett regler for bruk av verket. Hvilket regelsett avspillingsutstyret skal følge avhenger av hvilken kode som anvendes.

Problemet med disse modellene er i det tilfellet hvor en bruker ønsker å omgå beskyttelsen for avspilling. Dersom løsningen er basert på koder er det mulig at brukeren ønsker å omgå beskyttelsen ved å bryte koden for avspilling. Problemet er at det ikke er gitt at brukeren kan velge bryte den ene koden framfor den andre. Brukeren risikerer da å bryte koden som tillater kopiering i forsøket på å bryte koden som tillater framføring.

Til tross for at eksempelet med to koder er interessant fra et teoretisk synspunkt er det ikke sikkert at det er en løsning som egner seg i praktisk bruk.

Om omvendt utvikling og konkurranse

Problemstillinger i forhold til omvendt utvikling omtales på høringsutkastets side 63. Det kan virke som departementet i hovedsak har sett på problemstillingen i forhold til avspillingsutstyr for lyd og videogram. Et forhold som det bør være naturlig å utdype bedre er den situasjon som kan oppstå dersom produsenter av for eksempel datamaskinprogram for tekstbehandling også tar i bruk tekniske beskyttelsessystem for dokumentene og bruker dette som argument for å hindre utvikling av programvare for å gjøre samvirke mellom programvare fra forskjellige produsenter mulig.

I teorien er det selvsagt rettighetshaver som skal velge hvilke formater han ønsker å tilby, men i praksis vil både utstyrprodusenter og distributører ha stor innflytelse. Det vil være uheldig om den opphavsrettslige lovgivningen kan brukes på en måte som gir rom for konkurransevridende inngrep og koblingshandel.

Når departementet skriver at rettighetshaver bestemmer over hvilke formater han ønsker å tilby så gir dette rettighetshaver en meget stor kontroll. For å bruke fjernsynsmediet som eksempel vil det være som å gi mulighet til at enkelte sendinger kun skal vises på fargefjernsyn og ikke i sort-hvitt.

Om kompensasjon for eksemplarframstilling til privat bruk

På høringsutkastets side 30 står det at departementet mener det er riktig å videreføre en adgang til kopiering til privat bruk, kombinert med en kompensasjonsordning. Det påpekes at det største problemet med en privatrettslig ordning finansiert gjennom vederlag for lagringsmedier er at det er stadig vanskeligere å skille de lagringsmedier som egner seg og faktisk blir brukt til lagring av åndsverk.

Dette virker som en korrekt framstilling av problemet, og for en bransje med små marginer er det også mulig at en avgift på enkelte lagringsmedier kan endre hvilke lagringsmedier som faktisk blir brukt.

Et annet praktisk problem er at de typer verk som en slik avgiftsordning skal dekke stiller svært forskjellige tekniske krav med hensyn til hva slags lagringsteknologi som er egnet. En teknologi som er godt egnet for lagring av tekst og bilder er ikke nødvendigvis egnet for lagring av videogrammer.

Konvergens fører til at vi i dag i hovedsak bruker noen få typer lagringsmedier til mange forskjellige formål. Dette fører til store volum og lave priser, en utvikling de fleste vil oppfatte som positiv. En avgift på lagringsmedier vil i beste fall virke urimelig for brukere på områder kompensasjonen ikke omfatter.

Det kan også stilles spørsmål ved hvordan vederlagets størrelse bør fastsettes. Faktisk bruk av enkelte lagringsmedier er at kapasiteten utnyttes i svært liten grad når lagringsmediet benyttes for eksempel til distribusjon av dokumenter. Her risikerer brukere å betale et vederlag hvor vederlagets størrelse ikke er relatert til den faktiske bruk av lagringsmediet.

Et annet forhold er knyttet til det faktum at verk i varierende grad vil komprimeres før lagring eller distribusjon. Når teknikker for komprimering med tap benyttes kan ikke dette tapet gjenopprettes på et senere tidspunkt. Det er sannsynlig at mange brukere vil ønske å lagre sine egne verk med så liten grad av komprimering som mulig for å ha mulighet til å bearbeide verkene med minst mulig tap av teknisk kvalitet også i framtiden.

Et eksempel er videoopptak fra digitale videokamera. Med dagens teknologi krever et opptak med slike kamera fire til fem ganger større lagringskapasitet enn et digitalt kringkastet videogram av samme varighet. Forbrukere og næringsliv vil dermed risikere å betale et langt høyere vederlag for lagring av sine egne verk enn for den årivatte kopiering av andres verk vederlaget skal kompensere for.

Avspillingsutstyrets primære oppgave

På høringsutkastets side 61 brukes det en formulering om sier at en CD-spillers primære oppgave er å spille CD-plater. Dette er en høyst upresis formulering. Det er mulig at departementet har tenkt på formatet CD-audio i denne sammenhengen. Begrepet CD betegner kompaktplater generelt og for slike finnes det flere tekniske formater, også for lagring av lyd.

Det største problemet med utsagnet er likevel at det er et økende antall avspillingsutstyr som er laget for å kunne brukes med flere forskjellige formater. Et eksempel som er nevnt tidligere i denne kommentaren er DVD-spillere som også er laget for å brukes til kompaktplater med lyd, bilder og videogram. Dette er utstyr hvor det er meningsløst å angi en primær oppgave i form av et enkelt teknisk format. Digitalisering og konvergens har gitt oss flerfunksjonsutstyr.

Kommentarer til lovforslagets §53a

Teknisk beskyttelsessystem

Begrepet tekniske beskyttelsessystem diskuteres på høringsutkastets side 89 og et sentralt punkt er definisjonen av hva som er et effektivt teknisk beskyttelsessystem. Her legges det stor vekt på formålet systemet har, men det legges tilsynelatende liten vekt på hvilken grad av beskyttelse systemet faktisk gir. Dette gir nok en teknologinøytral definisjon, men det gir stor usikkerhet vedrørende spørsmål om hva som vil regnes som effektive teknologiske beskyttelsessystem ut over produsentens påstand. I praksis vil deler av slike system være forretningshemmeligheter og det vil dermed være vanskelig for andre aktører og brukere å gjøre egne vurderinger.

En annen problemstilling er at tekniske beskyttelsessystem gjerne vil være en del av et større system for digital rettighetsadministrasjon som kan tenkes å omfatte betalingsløsninger og forhold rundt distribusjon i tillegg til å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger. I enkelte tilfeller kan det være vanskelig å identifisere hvilke deler av et slikt system som utgjør det tekniske

beskyttelsessystem slik det er definert i lovforslaget. Det vil være uheldig om det oppstår en situasjon hvor det i praksis er rettighetshaver som definerer hvor omfattende beskyttelsessystem denne lovestemmelsen skal gi vern.

Digital og analog kopiering

På høringsutkastets side 90 skriver antar departementet at innlagte kopisperrer er ment å hindre den digitale kopiering, ikke den analoge. Dette medfører ikke riktighet, men i praksis vil det benyttes forskjellige mekanismer for å realisere en kopisperre for digitale og et analogt signal. I praksis vil det gjerne være en del av rettighetsinformasjonen knyttet til et verk i digital form om en beskyttelsesmekanisme skal anvendes dersom verket gjøres om til et analogt signal under avspilling.

Et konkret eksempel er DVD-video hvor den i den digitale form av videosignalet finnes informasjon om angir om avspillingsutstyret skal beskytte et analogt videosignal med kopibeskyttelsen Macrovision.

For å forstå hvordan dette virker i praksis er det nødvendig å definere det tekniske beskyttelsessystemet til å omfatte både verkseksemplaret og avspillingsutstyret.

I denne sammenheng kan det også nevnes at også rettighetsinformasjon kan legges inn i enkelte analoge signaler. I noen tilfeller er rettighetsinformasjonen lagt inn med en teknikk som kalles vannmerking og slike er gjerne kombinert med et teknisk beskyttelsessystem som skal hindre at rettighetsinformasjonen blir fjernet eller endret. I andre tilfeller kan rettighetsinformasjonen legges direkte inn i det analoge signalet. Et eksempel på dette er video. Et analogt videosignal inneholder en rekke bilder, og mellom bildene er det plass til å legge ekstra informasjon. I analog kringkasting benyttes denne kapasiteten til å overføre tekst-tv, men kapasiteten kan like gjerne benyttes til rettighetsinformasjon.

Et eksempel på at rettighetsinformasjon følger et verk fra digital til analog form er systemet *Copy Generation Management System* (CGMS) som er nevnt tidligere i denne kommentaren. Dette systemet anvendes i avspillingsutstyr for DVD-video.

Det er derimot rimelig å anta at de innlagte kopisperrer ikke lenger er effektive når signalene på analog form går ut fra en skjerm, projektor eller høytaler under framføringen. Teknologisk er det mulig å knytte rettighetsinformasjon til verket også på denne formen, men å realisere en kopibeskyttelse vil være vanskelig med den teknologien vi kjenner i dag.

Forskning i kryptologi

På høringsnotatets side 91 diskuteres bestemmelsen som gir unntak for forskning i kryptologi. Et spørsmål som bør stilles i denne forbindelse er hva som faktisk er kriteriet for lovlig undervisning i emnet eller lovlig publisering av forskningsresultater. I forbindelse med undervisning brukes begrepet forskningsinstitusjon, uten at det er angitt hva som egentlig legges i dette begrepet. Vil dette gi noen føringer til hvilket faglige eller akademiske nivå som kreves av undervisningen? Hvordan vil man foreta en avskjæring mellom lovlig undervisning og lovstridig veiledning? Vil det stilles formkrav til publisering av forskningsresultater? Vil det stilles noen formkrav til publisering av skriftlig materiale i forbindelse med undervisningsvirksomhet?

Kommentar til lovforslagets §53d

På høringsutkastets side 92 er det gitt en meget vid definisjon av hva som omfattes av begrepet rettighetsinformasjon. I praksis kan rettighetsinformasjon omfatte mer enn det departementets definisjon angir. Det kan derfor være behov for å presisere hva formuleringen «opplysninger om tillatte bruksmåter» omfatter. Enkelte systemer for digital rettighetsadministrasjon går svært langt i å beskrive tillatte bruksmåter.

Forutsetter vi at et verkseksemplar tillater kopiering kan det oppstå et problem dersom brukeren ønsker å lagre et verk på et annet format. Dette kan medføre at rettighetsinformasjonen endres i form, selv om meningsinnholdet er det samme.

Det kan også stilles spørsmål om det i lovbestemmelsens formulering om å endre rettighetsinformasjon også menes endring i hvordan rettighetsinformasjonen teknisk er knyttet til et verk.

Dette er spørsmål som kan knyttes opp til begrepet kopi, særlig i forbindelse med verk på digital form. Lovforslagets §53d kan medføre den praktiske konsekvens at den begrenser de tekniske formater en bruker kan benytte når et verk med rettighetsinformasjon kopieres. Dette er for så vidt i tråd med departementets utsagn på høringsnotatets side 63 om at rettighetshaver bestemmer over hvilke formater han ønsker å tilby.